AETAS AUGUSTANA – O PERSPECTIVĂ ISTORICO-LITERARĂ

Dorica COCA

"Alexandru Ioan Cuza" University, Iași

Abstract. Augustus' time is prolific both on a historical level as well as on a literary level. On a historical level, during the beginning of the Empire, the laws given by Augustus are highlighted and meant to restore the life of society according to the model of the respectable Roman family from the past. On a literary level, Augustus' century is considered a significant moment in the evolution of the entire Roman culture, through the existence of three important cultural-political circles of those times - Mecena's, Asinius Pollio's and that of Messala Corvinus - circles that were attended by famous writers of Rome: Vergilius, Horatius, Tibullus, Propertius, Ovidius.

Keywords: historical, Roman family, Roman culture, Augustus, Ovidius.

Au trecut războaiele civile, a rămas teama de a te împotrivi; a trecut asasinarea lui Caesar pentru evitarea puterii unuia singur, au rămas ura şi duşmănia şi s-a instaurat principatul; a trecut perioada eroismului în lupte, a rămas fuga de cariera militară, ca şi de sarcinile şi funcţiile care pe vremuri erau un privilegiu al nobilimii; a trecut vremea epopeilor şi a tragediilor, a rămas gustul pentru poezia de dragoste, pentru mimuri[1] şi pantomimă; a trecut vremea căsătoriilor şi a familiei ca instituţie extrem de sudată, au rămas celibatul, infidelităţile şi scăderea numărului copiilor; în sfârşit, a trecut Republica romană cu virtuţile ei civice şi militare, a rămas Imperiul roman cu lumea lui coruptă şi viciată.

În asemenea condiţii, Octavianus Augustus, fiul adoptiv al lui Caesar, preia puterea şi controlul absolut, sprijinit de prietenul său devotat, Marcus Agrippa, admirabil organizator şi administrator al treburilor publice şi comandant militar cum nu mai avusese Roma din vremea lui Scipio Africanul şi a lui Iulius Caesar. Susţinut de partidul tradiţionaliştilor, dar şi de soţia sa, frumoasa şi virtuoasa Livia, sfătuitorul lui cel mai ascultat, pe bună dreptate, doar se trăgea din cele mai vechi şi mai ilustre familii ale Romei, Augustus iniţiază importante reforme sociale şi politice, administrative şi religioase. În acest sens, în anul 18 a.

[1] Farse ce imitau realitatea, căzând într-un naturalism brutal.

BDD-A25717 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:19 UTC)

Chr. dă câteva legi menite să restabilească viaţa societăţii după modelul respectabilei familii romane din trecut.

Prima, *lex Iulia de maritandis ordinibus* se referă la obligaţia tuturor bărbaţilor până în şaizeci de ani şi a tuturor femeilor până în cincizeci să se căsătorească; femeile văduve aveau la dispoziţie un an ca să-şi refacă familia, iar cele divorţate doar şase luni; mamele şi bărbaţii căsătoriţi primeau recompense, iar celibatarii erau pedepsiţi prin excluderea de la serbări şi spectacole publice şi prin excluderea de la moştenirile lăsate de persoane neînrudite.

O altă lege este, *lex Iulia de adulteriis,* lege prin care soţul avea chiar dreptul de a-şi ucide soţia şi pe iubit, denunţând-o el, părintele sau altă persoană în faţa pretorului. Pedeapsa era trimiterea în exil pe viaţă, confiscarea averii pe jumătate şi interzicerea pe viaţă a căsătoriei femeii. De aceeaşi pedeapsă avea parte şi cel care mijlocea sau tăinuia infidelitatea. Femeile nu aveau aceleaşi drepturi căci bărbatului i se permitea să aibă legături cu femei nemăritate, străine, foste sclave eliberate sau femei lipsite de demnitate morală.

A treia lege, *lex sumptuaria,* prevedea să nu se exagereze luxul, nici în ceea ce priveşte locuinţele, nici ospeţele, nici vestmintele, nici bijuteriile. Pe lângă acestea pe parcurs a mai fost dată o lege prin care sclavul care-şi denunţa stăpânul, putea deveni liber şi putea primi a opta parte din averea stăpânului.

Dar să vedem în ce măsură se vor respecta aceste legi şi, mai ales, în ce măsură le vor respecta cei care au făcut să fie votate.

Aşa cum la Atena a existat un *secol al lui Pericle,* tot aşa, la Roma, a existat, în perioada cuprinsă între a doua jumătate a secolului I a. Chr. și în primul pătrar al secolului I p. Chr., începutul erei noastre, un *secol al lui Augustus,* considerat un moment însemnat în evoluţia întregii culturi romane. A fost epoca de aur a scrierilor romane și momentul când clasicismul literar roman îşi stabileşte normele.

De fapt, scrierile întregului secol I a. Chr. sunt considerate, în ansamblul culturii şi literaturii universale, demne de a sta alături de operele desăvârşite ale grecilor. Proza latină a fost ilustrată în special de Titus Livius, dar domnia lui Augustus a fost marcată, mai ales, prin triumful poeziei. Apar acum operele poeţilor Vergilius şi Horatius, dar elegia erotică romană atinge apogeul prin operele poeților C. Cornelius Gallus, Albius Tibullus, Sextus Propertius și Publius Ovidius Naso.

Elegia este asociată în literatura întregii lumi cu ideea de lamentație funebră, jelanie, bocet, cântec de doliu, tânguire, plângere, sensuri pe care cuvântul le are în grecește și apar la scriitorii greci. Elegia se dezvoltă până la punctul ei culminant, elegia erotică latină, odată cu dezvoltarea principalului ei element formal, *versul elegiac.* Apariția versului elegiac, obținut prin însoțirea dintre un hexametru și un pentametru, corespunde momentului trecerii de la modalitatea de

BDD-A25717 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:19 UTC)

reprezentare și exprimare obiectivă, epică, a lumii la cea lirică, subiectivă. Cultivată cu strălucire de alexandrini, în special în aspectele ei mitologizante, poeții aparținând triumviratului poetic, vor reuși, printr-o tematică originală și printr-o modalitate stilistică personală, să dea un caracter roman unei forme poetice, elegia erotică.

Literatura având în această perioadă un loc predilect, apar bibliotecile publice[2], librăriile-edituri şi anticariatele. Creaţiile literare au fost însufleţite de cercurile cultural-politice, de cenacluri şi de patronajul literar. Cel mai influent cerc cultural-politic a fost cel al prietenului şi sfătuitorului lui Augustus, Maecenas care a creat şi un tip de patronaj literar numit mecenatism. Alt cerc cultural-politic activ a fost călăuzit de Asinius Pollio, fost general, orator şi om politic; el însuşi îşi găsea timp și pentru preocupări literare[3] și este cel care a introdus la Roma obiceiul lecturilor publice. Messala Corvinus, renumit orator, preţuit de Cicero, conducea şi el un cerc. Roma era plină de poeţi, dar cei ce citeau în faţa unui public, de obicei, mai select, erau scriitori cunoscuţi: Cicero, Caesar, Sallustius, Vergilius, Horatius, Tibullus, Propertius, Ovidius, Titus Livius. Ca scriitor îţi puteai citi opera în oricare dintre aceste cercuri, chiar pe rând în fiecare, dar existau anumite preferinţe sau invitaţii mai frecvente într-unul anume.

Aşadar, Vergilius şi, mai ales, Horatius, preferatul lui Mecena, frecventau, clar, cercul acestuia şi susţineau, sincer sau fals, reformele înfăptuite de Augustus prin scrierile lor: poeme eroice despre virtuţile războinice ale strămoşilor, satire ce ridiculizau luxul, corupţia contemporanilor, ode ce elogiau virtuţile femeilor de demult, egloge despre simplitatea vieţii la ţară, subiecte care nu prea erau pe placul lui Ovidius care îndrăgea viaţa civilizată, plăcută, modernă, a prezentului.

În cercul lui Asinius Pollio venea uneori şi Augustus, deşi nu-l plăcea pentru că fusese susţinător declarat al lui Brutus şi Cassius şi prieten al lui Antonius, pe care-l părăsise când era în Egipt, dar nu a vrut să ia parte la războiul împotriva lui. Ovidius nu prea venea aici din două motive: primul că îi cam critica pe scriitorii consacraţi, pe Cicero pentru fraza dezordonată, pe Sallustius pentru frecvenţa arhaismelor, pe Titus Livius pentru limbajul provincial, şi al doilea pentru că a sesizat că acolo erau adunaţi cam toţi adversarii lui Octavianus.

Cercul frecventat de Ovidius era cel al lui Messala, Valerius Messala Corvinus, fost comandant al cavaleriei lui Brutus în bătălia de la Philippi, cunoscut orator, apreciat de Cicero, deschis, sociabil, modest, sincer. Unii preaslăveau viaţa la ţară, trecutul glorios, dar mulţi, încântaţi de timpurile actuale, cântau iubirea şi plăcerile vieţii civilizate de la

[2] Asinius Pollio în 37 a. Chr. întemeiază o bibliotecă publică care, precum un muzeu, conţinea şi chipurile scriitorilor.

[3] A scris tragedii şi *Istoria războaielor civile* care se bucurau de o faimă deosebită.

BDD-A25717 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:19 UTC)

Roma. Aici a venit Ovidius pentru că aici se simţea în largul lui şi aici îi era apreciată elegia erotică prin care rivaliza cu cei din cercul lui Mecena. Aici venise mai înainte şi Vergilius, mai mare cu douăzeci şi şapte de ani decât Ovidius, cu poezia lui pastorală de imitaţie theocritiană. Aici mai venise şi Horatius, un artist atât de înzestrat şi un om atât de cultivat, şi melancolicul Tibullus cu unsprezece ani mai mare, precum şi Propertius, prieten apropiat al lui Ovidius, cu nouă ani mai în vârstă. În aceste circumstanţe, istorice şi literare, îşi începe cariera literară Ovidius, o carieră lungă şi plină de neprevăzut.

Bibliografie:

Ovidiu, *Opere*, Editura Gunivas, *Heroide, Amoruri, Arta iubirii, Remediile iubirii, Cosmetice.* Traducere de Maria-Valeria Petrescu, Bucureşti, Minerva, 1977. *Metamorfoze,* traducere de Ion Florescu. Revizuirea traducerii şi note de Petru Creţia, Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1959. *Fastele,* Traducere de Ion Florescu şi Traian Costa. Note de Traian Costa, Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1965. *Tristele, Ponticle,* Traducere de Theodor Naum, Bucureşti, Univers, 1972, Colecţia Aetra, Chişinău, 2001.

Drimba, Ovidiu, *Ovidiu, poetul Romei şi al Tomisului,* Editura Tineretului, Bucureşti, 1966.

Frankel, Herman, *Ovid, A Poet between Two Worlds,* University of California Press, Berkeley and Los Angeles, 1969.

Grimal, Pierre, *Literatura latină*, traducere românească de Mariana şi Liviu Franga, Editura Teora, Bucureşti, 1977.

Lascu, Nicolae, *Istoria antică*, Editura Didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1966.

BDD-A25717 © 2017 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:19 UTC)